



کرامت انسان، آیه هفتادم سورة مبارکه اسراء

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

ما آدمیزادگان را گرامی داشتیم و آنها را در خشکی و دریا (بر مرکبهای راهوار) حمل کردیم و از
انواع روزیهای پاکیزه به آنان روزی دادیم و آنها را بر بسیاری از موجوداتی که خلق کرده‌ایم،
برتری بخشیدیم.

حریم خصوصی در مراقبتهای درمانی

دکتر کورش دل پسند
داروساز و متخصص اخلاق پزشکی
کارشناس حقوق و کارشناس ارشد حقوق بشر
DBA مدیریت کسب و کار
استادیار دانشگاه علوم پزشکی گیلان

مبانی حقوق بشری و اخلاق پزشکی حریم خصوصی
بیماران در مراقبتهای پزشکی

- اعلامیه جهانی حقوق بشر در سال ۱۹۴۸ "کرامت ذاتی" و "حقوق برابر و غیرقابل انکار برای همه اعضای خانواده بشر" به رسمیت شناخت.
- و بر مبنای این مفهوم شخص، و کرامت ذاتی و برابری همه انسانها، مفهوم حقوق بیمار توسعه یافته است.
- به عبارت دیگر، بیمار به عنوان یک انسان باید حقوق اولیه وی توسط پزشکان و حرفه مندان سلامت محترم شمرده شود.

- حقوق بیمار در کشورهای مختلف و در حوزه های قضایی متفاوت، اغلب بسته به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی غالب است.
- **مدل های مختلف روابط بین بیمار و پزشک رابطه شهروندی و دولت را نیز نشان میدهند.**
- همچنان بحث های زیادی در مورد چگونگی شکل گیری این رابطه وجود دارد، اما همچنان یک نکته در حال افزایش توافق بین المللی است که همه بیماران دارای یک حق اساسی برای حفظ حریم خصوصی، محرمانه بودن اطلاعات پزشکی خود، موافقت یا رد درمان هستند و در مورد ریسک و عوارض نامطلوب مربوط به درمان خود باید مطلع شوند.
- اعلامیه جهانی حقوق بشر در تثبیت مفهوم کرامت انسانی در حقوق بین الملل کمک کرده است و مبنای حقوقی و اخلاقی استانداردهای بهبود یافته مراقبت را براساس مسئولیت های اساسی ما نسبت به یکدیگر به عنوان اعضای "خانواده انسانی" را مشخص کرده است. و راهنمایی های مهمی در مورد مسائل اجتماعی، حقوقی و اخلاقی ارائه داده است.

حریم خصوصی

- حریم خصوصی ، یکی از حقوق بنیادین هر انسان محسوب می شود. به همین دلیل رعایت آن در سازمان های بهداشتی و درمانی نیازی ضروری است .
- در لغت نامه حریم خصوصی به عنوان عاری شدن از تعرض یا اختلال در امور یا زندگی کسی معنی شده است .
- سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۹۴ این مفهوم را در اصول اخلاق پزشکی و در بیانیه حقوق بیمار قید کرده است.
- حفظ حریم خصوصی بیماران یکی از مهم ترین وظایف اخلاقی در حیطه ی اخلاق پزشکی است .
- و به طور عمیق در سنت ها و تاریخچه حرفه ریشه دارد .
- در سوگند نامه بقراط به اهمیت این موضوع اشاره و از آن به عنوان امری مقدس نام برده شده است.

- در دین مبین اسلامی نیز به این موضوع اهمیت زیادی داده شده است .
- به طوری که در کشور ایران که رعایت اصول شرع مقدس بر تمامی قوانین حاکم می باشد .
- حریم خصوصی ارتباط خیلی نزدیکی با ارزش های هنجاری دارد و افراد به طور معمول میل دارند آن را محفوظ داشته و از آن حفاظت کرده و بر آن کنترل داشته باشد.
- حریم خصوصی دارای ابعاد گوناگونی است که دامنه آن ها همواره مورد اختلاف میان پژوهشگران بوده است.
- این امر شاید ناشی از فرهنگ و بینش و باورها و قواعد شناخته شده ی اخلاقی در باب حریم خصوصی باشد.

- برخی صاحب نظران حریم خصوصی را به ابعاد جسمانی، روانی، محل اقامت بیمار و اطلاعاتی تقسیم بندی می کنند.

بعد جسمانی

- بعد جسمانی حریم مربوط به مواردی همچون حفظ فاصله شخصی، پوشیدگی بیمار و لمس است.
- در اقدامات درمانی تمرکز زیادی بر حفظ فاصله حریم جسمانی بیمار با ارائه پوشش مناسب، جلوگیری از در معرض دید قرار گرفتن غیر ضروری بیمار و رعایت ملاحظات اخلاقی در معاینات فیزیکی وجود دارد.

بعد جسمانی

لمس های غیر ضروری فیزیکی بیماران
برهنه کردن بیمار قبل از معاینه
همجنس بودن یکی از کادر درمان با بیمار
ایجاد محیط خصوصی هنگام معاینه
حداقل پوشش بیمار در هنگام معاینه

بعد روانی

توجه به اصول مذهبی و اعتقادی بیمار
معرفی کادر درمان به بیمار هنگام انجام اقدامات درمان
توضیح دادن در مورد هر اقدام درمانی یا مراقبتی قبل از انجام فرایند درمانی
نام، مسئولیت و رتبه ی حرفه ای اعضای گروه مسئول ارائه مراقبت از جمله
پزشک، پرستار و دانشجو و ارتباط حرفه ای آن ها با یکدیگر
حضور همراه در تمام مراحل بیماری (تشخیص و درمان)

بعد محل اقامت بیمار

وارد شدن کادر درمان به اتاق یا فضای خصوصی بدون هماهنگی با بیمار یا همراه بیمار

ورود به خلوت و تنهایی بیمار

هم اتاقی بودن با بیماران دیگر

در زدن هنگام ورود به اتاق بیمار

جا به جا نمودن صندلی و یا سایر وسایل از اتاق بیمار بدون کسب اجازه بیمار

بعد اطلاعاتی

حق بیماران درباره ی چگونگی ارائه اطلاعات به دیگران و سازمان ها
محرمانگی اطلاعات و رازداری
پرسیدن سوالات بسیار خصوصی
فاش کردن اطلاعات مددجو در جلو سایرین
رعایت اصل رازداری راجع به کلیه اطلاعات مربوط به بیمار
دسترسی به اطلاعات بیمار
اجبار بیمار به افشا اطلاعات بیماریش برای کارفرما « از کار افتادگی »

خلاصه

- بعد روانی در واقع کنترل محیطی است که فرد در آن قرار دارد.
- حریم خصوصی ناظر بر محل اقامت بیمار یکی از مهم ترین مصداق های حریم خصوصی است به عنوان مثال ورود به اتاق بیمار بدون اجازه نقص حریم خصوصی است.

- بعد اطلاعاتی حریم خصوصی ارتباط زیادی با محرمانه ماندن اطلاعات شخص بیمار دارد که امروزه یکی از مهم ترین دغدغه های متولیان این امر شده است.
- حفظ حریم خصوصی به بیماران شان و منزلت داده و دامنه ای از اعتماد متقابل را بین حرفه مند سلامت و بیمار ایجاد می کند. به طوری که یک محیط ایمن، بیمار را به سمت سلامت جسمی و روحی سوق داده و سبب تسریع در بهبودی و ترخیص زودتر او از بیمارستان می شود. این امر می تواند کیفیت مراقبت از بیمار را تحت تاثیر قرار دهد.

- رضایت بیمار یکی از اهداف و مأموریت های اصلی نظام خدمات سلامت است؛ به طوری که بیماران رضایت مند با مراقبان سلامت همکاری بیشتری دارند؛ اطلاعات مهم خود را در اختیار آن ها قرار داده و از دستورات آن ها بیشتر تبعیت می کنند.
- از طرفی تحولات در فن آوری و ارتباطات و افزایش حجم کار باعث مشکلات مربوط به حریم خصوصی و محرمانه بودن در خدمات شده است.
- نقص حریم خصوصی بیمار پیامد های قابل توجه و ناخوشایندی دارد که افزایش اضطراب؛ استرس؛ پنهان نگه داشتن بخش هایی از تاریخچه بیماری؛ امتناع از معاینه فیزیکی؛ برانگیخته شدن رفتار های پر خاشگرایانه و خشونت آمیز از جمله ی این پیامدهاست.

- تقریبا یک چهارم بیماران پذیرش شده در بیمارستان اظهار می نمایند که حریم خصوصی آن ها در بیمارستان رعایت نشده است. در کشور ایران، یافته های مطالعه شمس حاکی از آن است که حریم خصوصی یک سوم بیماران رعایت نشده است.
- پزشکی در خط مقدم ارائه خدمات در سیستم بهداشتی درمانی دارای نقش ها و وظایف متعدد و گسترده ای است، و در دوران تحصیلی خود آموزش های متعدد را برای به ثمر رساندن نقش ها و وظایف می گذرانند، و به دلیل همین تعدد و پیچیدگی های نقش، یک فعالیت حرفه ای است، که نیاز به احساس مسئولیت، دقت و هوشیاری زیادی دارد و هرگونه کمبود و نارسایی در آموزش این گروه مسلما بر کیفیت و کمیت خدمات سلامت و در نهایت سلامت افراد جامعه تاثیر خواهد گذاشت.
- از طرفی حفاظت از حریم خصوصی بیمار یکی از ملاحظات اخلاقی مربوط به مراقبت درمانی به حساب می آید.

حریم خصوصی در اسناد حقوقی

- و همچنین در ماده ۱۷ میثاق نیز آمده است: ۱. هیچ کس نباید در زندگی خصوصی و خانواده و اقامتگاه یا مکاتبات مورد مداخلات خودسرانه (بدون مجوز) یا خلاف قانون قرار گیرد و همچنین شرافت و حیثیت او نباید مورد تعرض غیرقانونی واقع شود. ۲. هر کس حق دارد در مقابل این گونه مداخلات یا تعرض‌ها از حمایت قانون برخوردار گردد.
- در بند اول ماده ۱۶ کنوانسیون حقوق کودک نیز حق داشتن حریم خصوصی و حفظ اسرار شخصی اشاره شده است.
- مواردی از قبیل افشای اطلاعات پزشکی بیمار برای سایر همکاران، اجبار بیمار به افشای اطلاعات تشخیص بیماریش برای کارفرما برای ترک کار و انجام مداخلات و آزمایش‌های پزشکی در شرایط عمومی در رویه دادگاه‌های بسیاری از کشورها از مصادیق نقض این حق بر شمرده شده است.
- در منشور حقوق بیمار ایران به صراحت در ماده ۴ اذعان شده است که: **"ارائه خدمات سلامت باید مبتنی بر احترام به حریم خصوصی بیمار (حق خلوت) و رعایت اصل رازداری باشد."** و همچنین در بند دوم ماده چهار منشور نیز آمده است که **"در کلیه‌ی مراحل مراقبت اعم از تشخیصی و درمانی باید به حریم خصوصی بیمار احترام گذاشته شود. ضروری است بدین منظور کلیه‌ی امکانات لازم جهت تضمین حریم خصوصی بیمار فراهم گردد"**

- حفظ حریم خصوصی مکانی در بسیاری از احادیث و آیات قرآن مورد توجه قرار گرفته است. از جمله آیات ۲۷-۲۹ **سوره نور** قرآن کریم در خصوص منع ورود به منزل غیر و حرمت آن است: "ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در خانه‌هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل خانه سلام کنید این برای شما بهتر است شاید متذکر شوید! و اگر کسی را در آن نیافتید، وارد نشوید تا به شما اجازه داده شود و اگر گفته شد: «بازگردید!» بازگردید این برای شما پاکیزه‌تر است و خداوند به آنچه انجام می‌دهید آگاه است!، (ولی) گناهی بر شما نیست که وارد خانه‌های غیرمسکونی بشوید که در آن متاعی متعلق به شما وجود دارد و خدا آنچه را آشکار می‌کند و آنچه را پنهان می‌دارد، می‌داند"
- و همچنین روایت ثمره بن جندب و حدیث لاضرر و لاضرار از رسول اکرم (ص).